

Mješoviti istraživački pristup u društvenim znanostima: teorijski okvir, dizajn i primjena

Suzana GABUD
(suzanagabud@gmail.com)
Hrvatsko katoličko sveučilište

Pregledni rad
Primljeno: 10. 11. 2025.
Doi: 10.5559/pi.20.35.05
UDK 303.1

Mješoviti istraživački pristup sve se više prepoznaje kao važan metodološki okvir u društvenim znanostima. Integriranjem kvantitativnih i kvalitativnih metoda omogućuje se dublje i sveobuhvatnije razumijevanje složenih društvenih pojava. Rad prikazuje teorijske i epistemološke temelje mješovitih pristupa, njihovu povijesnu evoluciju, tipologiju istraživačkih dizajna te specifične prednosti i izazove njihove primjene. Posebna se pozornost posvećuje hrvatskom kontekstu, gdje su mješoviti pristupi prisutni, ali još uvijek nedovoljno razvijeni. Analiziraju se i mogućnosti njihove šire primjene u društvenim istraživanjima i oblikovanju javnih politika.

Ključne riječi: *mješoviti pristup, metodologija društvenih istraživanja, kvantitativni pristup, kvalitativni pristup, integracija*

1. UVOD

U suvremenim društvenim znanostima metodološki pluralizam postaje sve važniji okvir razumijevanja kompleksnih društvenih pojava. Društvena stvarnost mijenja se dinamično i višeslojno – oblikuju je globalni procesi, kulturne promjene i individualna iskustva – pa se javlja potreba za istraživačkim pristupima koji mogu obuhvatiti različite dimenzije tih procesa. Kvantitativni pristupi omogućuju mjerljivost i generalizaciju, a kvalitativni pridonose razumijevanju značenja, iskustava i društvenih konteksta. Ipak, svaka metoda ostaje ograničena u doseg u kada se koristi izolirano.

Mješoviti istraživački pristup javlja se upravo kao odgovor na ta ograničenja. On integrira kvantitativne i kvalitativne metode u jedinstven istraživački okvir, pri čemu se kombiniraju brožčani pokazatelji i interpretativni uvidi. Takva integracija omogućuje cjelovitije sagle-

Rad je objavljen pod licencom Creative Commons Attribution-Non-Commercial (CC BY-NC)

davanje fenomena, jer kvantitativni podaci pružaju opći pregled trendova, a kvalitativni otkrivaju značenja i motivacije koje stoje u njihovoj pozadini. Kako navode Creswell i Plano Clark, (2018, str. 21), riječ je o pristupu koji »traži najbolje od oba svijeta« – empirijsku pouzdanost i teorijsku dubinu.

U kontekstu razvoja društvenih istraživanja, mješoviti pristupi predstavljaju i širi pomak prema interdisciplinarnom i reflektivnom znanju. Spoj empirijskih mjerenja i kvalitativne interpretacije potiče dijalog između različitih disciplina, epistemologija i istraživačkih kultura. Takav dijalog posebno je važan u vremenu kada se društvena znanost suočava s pritiscima da bude i znanstveno precizna i društveno relevantna (Corbetta, 2022; Halmi, 2022).

U hrvatskom kontekstu, primjena mješovitih pristupa još je u razvoju, ali postaje sve prepoznatljivija u područjima socijalnog rada, obrazovanja i psihologije. Lamza Posavec (2021) ističe da upravo kombinacija metoda omogućuje istraživaču dublje razumijevanje društvenih procesa i prijenos rezultata u praksu. Ipak, takav pristup zahtijeva i dodatnu metodološku pripremu te podršku institucija koje promiču istraživanja temeljena na integraciji znanja.

Cilj ovoga rada jest prikazati teorijski okvir, razvoj i glavne istraživačke dizajne mješovitog pristupa, kao i analizirati njegove prednosti, izazove i mogućnosti primjene u društvenim znanostima. Poseban naglasak stavlja se na metodološku relevantnost pristupa i njegovu primjenu u hrvatskom kontekstu, s obzirom na potrebu jačanja metodološke pismenosti i interdisciplinarnu suradnju u suvremenim društvenim istraživanjima.

Ovaj rad doprinosi području društvenih znanosti time što povezuje klasične teorijske temelje mješovitih pristupa sa suvremenim konceptualizacijama te njihovom primjenom u hrvatskom znanstvenom kontekstu, koji je dosad bio relativno nedovoljno obrađen. Sustavno prikazuje temeljne istraživačke dizajne mješovitog pristupa te razmatra njihove prednosti, ograničenja i specifične izazove. Tekst je strukturiran tako da obuhvaća teorijske i epistemološke temelje mješovitog pristupa, njegov povijesni razvoj, sustavni pregled temeljnih istraživačkih dizajna te analizu specifičnosti njihove primjene u hrvatskom društvenoznanstvenom kontekstu.

2. TEORIJSKI I EPISTEMOLOŠKI TEMELJI

Metodologija društvenih istraživanja usko je povezana s epistemološkim pitanjem o prirodi društvene stvarnosti i mogućnostima njezina razumijevanja. Tijekom povijesti društvenih znanosti vodila se stalna

rasprava o tome treba li istraživač društvo promatrati kao objektivnu činjenicu, neovisnu o pojedincima, ili kao proces koji se može razumjeti samo kroz značenja koja mu akteri pridaju. Ta rasprava oblikovala je dvije temeljne metodološke tradicije, pozitivističku i interpretativnu, koje i danas čine teorijsku pozadinu mješovitih pristupa.

Durkheim (2014) smatrao je da društvene činjenice treba proučavati »kao stvari«, primjenjujući znanstvene metode slične onima u prirodnim znanostima. Takav pristup temelji se na objektivnosti, mjerljivosti i mogućnosti generalizacije. Weber (1989), nasuprot tome, uvodi pojam *Verstehen* – razumijevanje društvenog djelovanja iz perspektive samih aktera. Prema njemu, znanstvenik ne može u potpunosti odvojiti sebe od predmeta istraživanja, jer društvena stvarnost uvijek uključuje značenje i interpretaciju.

Merton (1998) je u svojim konceptima srednjorazinskih teorija nastojao povezati empirijska istraživanja i teorijsku refleksiju. Njegov pristup stvorio je most između dviju tradicija, pokazujući da teorija i empirija nisu suprotnosti, nego međusobno ovisne dimenzije društvene spoznaje. Upravo na toj poveznici razvijaju se suvremeni mješoviti pristupi koji integriraju mjerenje i razumijevanje, statističku analizu i interpretativnu refleksiju.

U kasnijim desetljećima dolazi do jačanja postpozitivističke paradigme, koja priznaje da je spoznaja uvijek djelomična i kontekstualna. Ona ne odbacuje objektivnost, nego je redefinira – kao proces neprekidne provjere i interpretacije u kojem istraživač ima aktivnu ulogu (Corbetta, 2022; Gomm, 2008). Iz tog se razdoblja razvija i pragmatizam, filozofska osnova mješovitih metoda. Pragmatizam polazi od stava da istina nije apsolutna, već ovisi o svrsi istraživanja i praktičnoj korisnosti spoznaje. U tom smislu, izbor metoda nije određen paradigmom, nego problemom koji se istražuje (Teddlie & Tashakkori, 2009).

Halmi (2022, str. 133) ističe da suvremena metodologija društvenih znanosti zahtijeva »refleksivnu fleksibilnost«, odnosno sposobnost istraživača da prepozna složenost fenomena i odabere odgovarajuće načine njihova proučavanja. Mješoviti pristup, u tom kontekstu, nije kompromis između kvantitativnog i kvalitativnog, nego oblik metodološke sinteze. On omogućuje istodobno testiranje hipoteza i istraživanje značenja, povezivanje empirijske točnosti s teorijskom interpretacijom. Lamza Posavec (2021) dodaje da mješoviti pristup predstavlja i epistemološku inovaciju jer pomiče granice između istraživača i subjekta istraživanja. Istraživač nije samo neutra-

lan promatrač, već aktivan tumač podataka koji nastaju u dijalogu između različitih pristupa. Na taj način mješovita metodologija reflektira suvremeno razumijevanje znanosti kao interaktivnog, dijaloškog i kontekstualnog procesa.

U hrvatskoj metodološkoj tradiciji, potreba za integracijom pristupa posebno dolazi do izražaja u evaluacijskim i primijenjenim istraživanjima (Halmi, 2008). Takva istraživanja zahtijevaju kombinaciju kvantitativne preciznosti i kvalitativne interpretacije, čime se stvaraju uvjeti za dublje razumijevanje društvenih procesa. U tom smislu, mješoviti pristup ne treba promatrati samo kao metodološki alat, nego kao paradigmu istraživačkog mišljenja koja spaja različite oblike spoznaje u jedinstven analitički okvir.

2.1. FILOZOFSKI I METODOLOŠKI TEMELJI MJEŠOVITOG PRISTUPA

Mješoviti istraživački pristup proizlazi iz potrebe da se premosti jaz između kvantitativne preciznosti i kvalitativne dubine interpretacije. Mertens (2015) naglašava da je pragmatizam filozofska osnova ovog pristupa s obzirom na to da istraživača oslobađa metodoloških ograničenja i usmjerava ga prema problemu koji istražuje. Creswell i Plano Clark (2018) dodaju da se kombiniranjem brojčanih podataka i narativnih opisa stvara potpunija slika društvene stvarnosti. Takvo gledište podržavaju i europski socijalni psiholozi (Uvod u socijalnu psihologiju, 2003), koji ističu važnost konteksta u tumačenju ponašanja. Zvonarević (1985) i Canetti (1984) upozoravaju na društvenu dimenziju individualnih procesa, čime se dodatno opravdava potreba za kombinacijom metoda koje mogu zahvatiti i pojedinačno iskustvo i kolektivne obrasce ponašanja.

3. RAZVOJ I KONCEPT MJEŠOVITOG PRISTUPA

Razvoj mješovitog pristupa u društvenim znanostima rezultat je dugotrajnog metodološkog i epistemološkog sazrijevanja unutar same discipline. Tijekom druge polovice 20. stoljeća istraživači su postajali sve svjesniji ograničenja strogo kvantitativnih ili isključivo kvalitativnih modela. Složenost društvenih procesa, uključujući njihove iskustvene, kulturne i institucionalne aspekte, nameće potrebu za metodološkim alatima koji mogu paralelno mjeriti, interpretirati i uspoređivati različite razine podataka (Bryman, 2001).

Prvi oblici kombiniranja metoda javljaju se u obrazovnim i psihološkim istraživanjima 1970-ih godina, kada su se anketni podatci počeli dopunjavati intervjuima i analizama sadržaja. Takva praksa

razvila se iz potrebe da se statistički obrasci dopune razumijevanjem konteksta i značenja. No, tek su krajem 20. stoljeća Johnson i Onwuegbuzie (2004) teorijski artikulirali mješovite metode kao zasebnu paradigmu – takozvanu »treću metodološku tradiciju«. Oni su istaknuli da istraživači ne bi trebali birati strane između kvantitativnog i kvalitativnog pristupa, nego slobodno koristiti one metode koje najbolje odgovaraju istraživačkom problemu. Creswell i Plano Clark (2018) dodatno su razvili konceptualni okvir mješovitog pristupa, definirajući pritom ključne elemente: filozofsku osnovu (pragmatizam), tipologiju dizajna, razine integracije i kriterije kvalitete. Prema njima, osnovna svrha mješovitog pristupa nije jednostavno kombiniranje tehnika, već sinteza različitih perspektiva koja omogućuje dublje razumijevanje istraživačkog pitanja. Pragmatizam, kao filozofska podloga, polazi od stava da se metode biraju prema praktičnoj korisnosti i svrsi istraživanja, a ne prema ontološkim razlikama među paradigmatama.

U suvremenim društvenim znanostima mješoviti pristup sve više predstavlja integrativni okvir istraživanja. On ne teži zamjeni tradicionalnih metoda, već njihovu povezivanju u smislenu cjelinu. Yardley i Bishop (2008) naglašavaju da mješoviti pristup omogućuje dijalog između različitih epistemoloških perspektiva, čime se razvija dublje razumijevanje fenomena i osigurava metodološka fleksibilnost.

Središnji koncept mješovitog pristupa jest integracija, proces u kojem se kvantitativni i kvalitativni podatci povezuju u jedinstvenu analitičku strukturu. Integracija može biti provedena u različitim fazama istraživanja: pri prikupljanju podataka, tijekom analize ili prilikom interpretacije rezultata (Fetters, Curry & Creswell, 2013). Takva integracija ne znači samo usporedbu nalaza, nego njihovo povezivanje i reinterpretaciju u zajedničkom teorijskom okviru.

Sekol i Maurović (2017) upozoravaju da se u praksi pojam mješovitih metoda često koristi formalno, bez stvarne integracije podataka. U mnogim istraživanjima metode se provode sekvencijalno, ali rezultati ostaju odvojeni. Prava vrijednost pristupa ostvaruje se tek kada istraživač poveže kvantitativne pokazatelje s kvalitativnim uvidima u smislen analitički model.

Prednosti mješovitog pristupa najčešće se prepoznaju u njegovoj sposobnosti da poveća valjanost, pouzdanost i dubinu razumijevanja. Kombiniranjem metoda istraživač dobiva širu empirijsku osnovu te mogućnost dublje interpretacije značenja koja brožani podaci sami po sebi ne mogu objasniti (Creswell & Plano Clark, 2018). Osim toga,

takav pristup omogućuje triangulaciju, provjeru konzistentnosti nalaza iz različitih izvora, te razvoj instrumenata temeljenih na iskustvenim podacima (Teddle & Tashakkori, 2009).

Ipak, primjena mješovitih metoda suočava se s nizom izazova. Najvažniji među njima odnosi se na epistemološku koherenciju, na potrebu da se jasno definira način na koji su kvantitativni i kvalitativni podaci međusobno povezani. Gomm (2008) upozorava da se bez jasne teorijske podloge integracija može svesti na površno objedinjavanje rezultata. Halmi (2022) dodaje da stvarna vrijednost mješovitog pristupa leži u njegovoj refleksivnosti, u sposobnosti istraživača da razumije vlastitu ulogu u konstrukciji podataka i interpretaciji nalaza.

U tom se smislu mješoviti pristup može promatrati kao dio šireg procesa evolucije društvenih znanosti. On odražava suvremeno razumijevanje znanosti kao dijaloškog i dinamičnog procesa u kojem različiti oblici spoznaje nisu suprotstavljeni, već međusobno komplementarni. U istraživanjima koja se bave složenim društvenim problemima, poput obrazovanja, socijalne politike ili identiteta, mješoviti pristupi postaju ključni za dobivanje cjelovitih i korisnih uvida.

3.1. RAZVOJ I EVOLUCIJA MJEŠOVITOG PRISTUPA

Razvoj mješovitog pristupa povezan je s nastojanjem istraživača da nadvladaju dihotomiju između pozitivističke i interpretativne paradigme. Bryman (2007) ukazuje da su metodološke barijere dugo onemogućavale njihovu integraciju, no krajem 20. stoljeća javlja se »treći istraživački pokret«, koji mješovite metode promiče kao ravnopravan pristup. Kamenov, Huić i Penezić (2019) bilježe da su u hrvatskoj psihologiji kombinirani pristupi omogućili dublje razumijevanje stavova i vrijednosti. Slične tendencije primjećuju se i u hrvatskoj sociologiji: Lay (1986) i Katunarić (1995) pokazali su da su i ranija istraživanja često nesvjesno kombinirala kvantitativne pokazatelje i kvalitativne opise. Time se potvrđuje da mješoviti pristup ima dugu implicitnu tradiciju u društvenim znanostima, iako se kao konceptualni okvir institucionalizirao tek nedavno.

4. GLAVNI MJEŠOVITI ISTRAŽIVAČKI DIZAJNI

Mješoviti istraživački pristup ne čini samo teorijsku orijentaciju, nego i skup konkretnih istraživačkih dizajna koji omogućuju sustavno povezivanje kvantitativnih i kvalitativnih metoda. Svaki dizajn proizlazi iz specifične istraživačke logike i razlikuje se prema redoslijedu faza, razini integracije podataka i svrsi kombiniranja metoda (Creswell & Plano Clark, 2018; Schoonenboom & Johnson, 2017). Tipologije mje-

šovitih dizajna nastale su s ciljem standardizacije pristupa i lakšeg razumijevanja njihove primjene. Najčešće se navode četiri osnovna oblika: *konvergentno paralelni, eksplanatorni sekvencijalni, eksplorativni sekvencijalni i ugrađeni (embedded)* dizajn. Ovi modeli predstavljaju temeljne obrasce prema kojima se mogu oblikovati složeniji, prilagođeni istraživački nacrti.

Konvergentni (ili paralelni) dizajn uključuje istodobno prikupljanje i analizu kvantitativnih i kvalitativnih podataka. Obje vrste podataka analiziraju se neovisno, a rezultati se potom uspoređuju i integriraju. Prednost ovog pristupa leži u mogućnosti triangulacije, odnosno provjere valjanosti nalaza kroz različite izvore. Primjerice, anketno ispitivanje može biti dopunjeno intervjuima kako bi se razjasnili statistički obrasci. Ipak, izazov konvergentnog dizajna leži u složenosti analize i mogućnosti proturječnih rezultata koji zahtijevaju dodatnu interpretaciju (Creswell & Plano Clark, 2018).

Eksplanatorni sekvencijalni dizajn započinje kvantitativnom fazom, čiji rezultati usmjeravaju kvalitativno istraživanje. Cilj je kvalitativnim metodama objasniti ili produbiti kvantitativne nalaze. Na primjer, ako anketa pokaže određene obrasce u ponašanju, intervjui se koriste da bi se razumjeli razlozi iza tih obrazaca. Ovaj dizajn karakterizira jasna struktura i logična progresija od brojčanih do interpretativnih podataka. Glavni izazov odnosi se na dulje trajanje istraživanja i potrebu za pažljivim planiranjem prijelaza između faza.

Eksplorativni sekvencijalni dizajn polazi iz suprotnog smjera: istraživanje započinje kvalitativnom fazom kojom se istražuju iskustva, značenja i koncepti, a zatim se razvijaju kvantitativni instrumenti koji omogućuju širu provjeru i mjerenje tih koncepata. Ovaj dizajn posebno je koristan u područjima gdje nedostaje teorijska podloga ili postoje ograničeni empirijski podaci (Teddlie & Tashakkori, 2009). Glavna prednost eksplorativnog dizajna jest razvoj instrumenata utemeljenih na stvarnom iskustvu ispitanika, dok izazovi uključuju potrebu za resursima i vremenskim planiranjem.

Ugrađeni dizajn (engl. *embedded*) podrazumijeva primarno korištenje jednog metodološkog okvira, dok se drugi koristi kao dopuna. Na primjer, u eksperimentalnom istraživanju može se uključiti kvalitativna komponenta (npr. analiza intervjuja) radi bolje interpretacije rezultata. Ovaj pristup čest je u evaluacijskim studijama i istraživanjima obrazovnih programa (Halmi, 2008; Creswell & Plano Clark, 2017). Prednost dizajna leži u fleksibilnosti i mogućnosti kontekstualizacije, ali postoji rizik da dodatna metoda ostane marginalizirana i ne ostvari punu integraciju s primarnom analizom.

Tip dizajna	Redoslijed faza	Svrha	Glavne prednosti	Ograničenja / izazovi
Konvergentno paralelni	Kvantitativna i kvalitativna faza provode se istodobno.	Usporedba i integracija rezultata radi cjelovitog razumijevanja fenomena.	Pruža istodobno širinu i dubinu uvida; omogućuje triangulaciju.	Zahtjevan za planiranje i interpretaciju; moguća proturječja među nalazima.
Eksplozivni sekvencijalni	Kvantitativna faza → kvalitativna faza.	Objašnjenje i interpretacija kvantitativnih rezultata putem kvalitativnih podataka.	Jasna struktura i logika; povećava objašnjavajuću snagu nalaza.	Dulje trajanje istraživanja; složena integracija podataka.
Eksplozivni sekvencijalni	Kvalitativna faza → kvantitativna faza.	Razvoj instrumenata i hipoteza temeljem kvalitativnih nalaza.	Povećava valjanost mjernih instrumenata; omogućuje teorijsko utemeljenje kvantitativne faze.	Ograničena generalizacija; veći zahtjevi u resursima.
Ugrađeni (embedded)	Jedan pristup dominantan, drugi dopunjava.	Obogaćivanje primarne analize dodatnim uvidima.	Fleksibilan i primjenjiv u evaluacijskim studijama i studijama slučaja.	Rizik površne integracije i slabe teorijske koherencije.

Tablica 1 — Usporedni prikaz glavnih mješovitih istraživačkih dizajna.
Izvor: prema Creswell i Plano Clark (2018).

Usporedba prikazanih tipova dizajna pokazuje da svaki model donosi specifične prednosti i ograničenja, ovisno o prirodi istraživačkog problema, ciljevima i dostupnim resursima. Uspješnost provedbe mješovitog istraživanja ne ovisi samo o izboru dizajna, nego i o razini integracije podataka te metodološkoj dosljednosti kroz sve faze istraživanja. Creswell i Plano Clark (2018) ističu da pravi izazov mješovitog pristupa nije u kombiniranju tehnika, nego u pronalaženju koherentne priče koja povezuje rezultate obje faze u smislen zaključak. To zahtijeva visok stupanj refleksivnosti, precizno planiranje i sposobnost istraživača da »prevodi« između brojčanih pokazatelja i narativnih interpretacija.

4.1. DIZAJNI I INTEGRACIJA PODATAKA

Ključno pitanje mješovitih istraživanja jest način integracije podataka. Fetters, Curry i Creswell (2013) razlikuju tri razine integracije: dizajnersku, metodološku i interpretativnu. Dizajnerska se odnosi na plan

kombiniranja pristupa, metodološka na sinkronizaciju instrumenata, a interpretativna na spajanje rezultata u jedinstveno objašnjenje. Vlahović i Mišanović (2022) ističu da u istraživanjima obrazovnih politika u Hrvatskoj upravo ovakav pristup donosi veću empirijsku utemeljenost i društvenu relevantnost. Primjeri istraživanja civilnog društva (Bežovan, 2002) i zdravstvenih nejednakosti (Mastilica, 1993) pokazuju kako kombinacija anketa i intervjua omogućuje dublju analizu društvenih procesa. Gronow (2000) upozorava da integracija zahtijeva i teorijsko utemeljenje, jer bez konceptualne povezanosti rezultati ostaju fragmentirani.

4.1.1. Tehnike integracije podataka

U praksi se integracija podataka provodi pomoću nekoliko temeljnih tehnika koje omogućuju različite načine povezivanja kvantitativnih i kvalitativnih nalaza. Prema Fetters, Curry i Creswell (2013), tehnika *merging* podrazumijeva spajanje podataka tijekom analize, najčešće kroz usporednu interpretaciju rezultata dviju komponenti. Tehnika *connecting* odnosi se na povezivanje faza istraživanja tako da rezultati jedne faze određuju postupke u sljedećoj, primjerice kada kvalitativna analiza služi za konstrukciju anketnog instrumenta. U okviru tehnike *embedding* jedna se vrsta podataka uključuje u dominantni dizajn, najčešće radi dopunjavanja ili objašnjenja ključnih nalaza. U novijoj metodološkoj literaturi isti autori naglašavaju i uporabu *joint displays*, vizualnih prikaza koji simultano povezuju obje vrste podataka i olakšavaju njihovu interpretaciju. Konačno, proces integracije kulminira izradom *meta-inferencija*, odnosno sintezom kvantitativnih i kvalitativnih spoznaja u jedinstveno teorijsko objašnjenje fenomena.

5. PREDNOSTI, IZAZOVI I PRIMJENA MJEŠOVITIH PRISTUPA U HRVATSKOM KONTEKSTU

Mješoviti istraživački pristup donosi brojne prednosti za razumijevanje složenih društvenih pojava. Njegova osnovna vrijednost proizlazi iz mogućnosti povezivanja širine kvantitativnih podataka s dubinom kvalitativnih uvida. Na taj se način omogućuje cjelovitije tumačenje fenomena te se smanjuju ograničenja koja proizlaze iz oslanjanja na samo jednu metodološku perspektivu (Corbetta, 2022; Creswell & Plano Clark, 2018).

Integracijom metoda povećava se valjanost i pouzdanost nalaza, jer se rezultati iz jednog pristupa mogu provjeriti ili dopuniti podacima iz drugoga. Primjerice, kvantitativni podaci mogu otkriti obrasce ponašanja, dok kvalitativni pomažu objasniti motive koji stoje iza

Aspekt	Prednosti	Izazovi
Epistemološki	Kombinira različite izvore spoznaje; omogućuje pluralizam perspektiva.	Rizik teorijske neusklađenosti između paradigmi.
Metodološki	Povećava valjanost, pouzdanost i mogućnost triangulacije podataka.	Zahtjevna integracija podataka i koordinacija faza istraživanja.
Organizacijski	Potiče interdisciplinarnu suradnju i razvoj istraživačkih timova.	Povećani troškovi i dulje trajanje istraživanja.
Obrazovni	Razvija metodološku kompetenciju i refleksivnost istraživača.	Nedostatak formalne edukacije o mješovitim metodama.
Praktični / institucionalni	Povećava društvenu relevantnost istraživanja i primjenjivost nalaza.	Ograničena institucionalna podrška i manjak resursa.

Tablica 2 — Prednosti i izazovi primjene mješovitog pristupa u društvenim znanostima.
Izvor: prema Creswell i Plano Clark (2018) i Sekol i Maurović (2017).

njih. Takva kombinacija omogućuje triangulaciju i produbljanje razumijevanja istraživačkog problema (Lamza Posavec, 2021; Halmi, 2022).

U evaluacijskim istraživanjima, mješoviti pristup posebno se pokazao korisnim jer omogućuje istodobno praćenje učinaka, procesa i iskustava sudionika (Halmi, 2008). Time se stvara okvir koji povezuje empirijsku točnost i društvenu relevantnost istraživanja. Ujedno, ovaj pristup potiče interdisciplinarnost, budući da povezuje istraživače različitih orijentacija i metodoloških tradicija (Bryman, 2001).

Unatoč svojim prednostima, mješoviti pristupi suočavaju se s brojnim izazovima. Najčešći problemi odnose se na metodološku složenost, vremenske zahtjeve i nedostatak obrazovne podrške. U hrvatskom kontekstu, Lamza Posavec (2021) i Sekol i Maurović (2017) ističu da mnogi istraživači prepoznaju vrijednost mješovitog pristupa, ali ga rijetko primjenjuju zbog institucionalnih i organizacijskih prepreka, poput ograničenog vremena, financiranja ili tehničke podrške.

Također, nedostatak metodološke edukacije i resursa za integriranu analizu podataka često rezultira površnim kombiniranjem metoda bez stvarne integracije rezultata. Halmi (2022) upozorava da se mješoviti pristupi ne mogu uspješno primijeniti bez jasne teorijske logike koja povezuje različite tipove podataka. Drugim riječima, uspjeh pristupa ovisi o refleksivnosti istraživača i njegovoj sposobnosti da razumije odnose između brojčanih pokazatelja i narativnih značenja.

5.1. MJEŠOVITI PRISTUP U HRVATSKOJ ZNANSTVENOJ PRAKSI

U hrvatskoj znanstvenoj praksi mješoviti se pristupi najčešće primjenjuju u evaluacijskim istraživanjima socijalnih programa, obrazovnim

studijama te u istraživanjima kvalitete života i obiteljskih odnosa. Primjeri iz tih područja pokazuju da kombinacija metoda pridonosi razumijevanju i kvantitativnih trendova i kvalitativnih iskustava sudionika. Jurić (2006) navodi da je upravo kroz takvu integraciju moguće razviti složenije modele analize koji nadilaze tradicionalne podjele na »objektivno« i »subjektivno« istraživanje.

Osim akademske, primjena mješovitih pristupa ima i praktičnu vrijednost za oblikovanje javnih politika. Integrirani podaci omogućuju izradu preporuka temeljenih na dokazima, ali i razumijevanje društvenih posljedica određenih odluka. Time se mješoviti pristupi povezuju s konceptom »evidence-based policymaking«, što otvara mogućnosti za njihovu širu institucionalnu primjenu u Hrvatskoj. Zaključno, pristup utemeljen na dokazima (»evidence-based policymaking«) pokazuje da, iako postoje brojni izazovi u implementaciji mješovitog pristupa, njegov potencijal za unaprjeđenje istraživačke prakse i javnog djelovanja ostaje iznimno velik. Ključan korak za njihovu širu primjenu leži u razvoju metodološke kulture koja prepoznaje vrijednost integracije, interdisciplinarnosti i refleksivnosti kao središnjih načela društvene znanosti.

5.1.1. Procjena kvalitete mješovitog istraživanja

Procjena kvalitete mješovitih istraživanja temelji se na koherentnosti i konzistenciji između kvantitativne i kvalitativne faze te na transparentnosti istraživačkog dizajna. Kvalitetno provedeno mješovito istraživanje jasno obrazlaže logiku povezivanja faza, prikazuje način na koji su integrirani podaci te objašnjava kako kombinacija nalaza pridonosi formuliranju metainferencija. Dodatni kriteriji uključuju valjanost svake pojedinačne faze, ali i cjelokupnu vjerodostojnost istraživanja kao metodološki usklađene cjeline.

5.1.2. Etički aspekti mješovitog pristupa

Mješoviti pristupi uključuju specifične etičke zahtjeve, osobito kada istraživanje obuhvaća višestruke faze prikupljanja podataka. Nužno je osigurati informirani pristanak koji obuhvaća sve komponente istraživanja, kao i adekvatnu zaštitu identiteta sudionika pri povezivanju kvantitativnih i kvalitativnih podataka. Posebnu pozornost zahtijeva potencijalno ponovno kontaktiranje sudionika te transparentno upravljanje osjetljivim informacijama. Budući da se prikupljaju različite vrste podataka, raste i odgovornost istraživača za pravilnu pohranu, anonimizaciju i etičko postupanje s prikupljenim materijalom.

5.1.3. Primjeri primjene mješovitog pristupa u hrvatskoj znanstvenoj praksi

Primjena mješovitog pristupa postupno se razvija i u hrvatskoj znanstvenoj zajednici, osobito u području obrazovnih politika, socijalnog rada, psihologije i javnog zdravstva. U analizi provedbe kurikularne reforme Vlahović i Mihanović (2022) kombinirali su anketne podatke s polustrukturiranim intervjuima, čime su kvantitativne pokazatelje nadopunili interpretacijom iskustava nastavnika i stručnih suradnika. U istraživanjima civilnog društva Bežovan (2002) spojio je statističke pokazatelje s kvalitativnim uvidima u organizacijske prakse, što je omogućilo dublje razumijevanje razvoja i dinamike sektora. U području javnog zdravstva Mastilica (1993) je integrirala anketne podatke i dubinske intervjuje kako bi analizirala društvene čimbenike koji oblikuju pristup zdravstvenoj zaštiti. Dodatno, u okviru psihologijskih istraživanja Kamenov, Huić i Penezić (2019) primijenili su kombinaciju kvantitativnih i kvalitativnih metoda u analizi stavova i vrijednosnih orijentacija, pokazujući prednosti triangulacije u interpretaciji individualnih i grupnih procesa. Ovi primjeri potvrđuju da mješoviti pristup u hrvatskom kontekstu omogućuje cjelovitije razumijevanje složenih društvenih fenomena te pridonosi empirijskoj i teorijskoj utemeljenosti znanstvenih nalaza.

6. ZAKLJUČNA RAZMATRANJA

S obzirom na tematsku povezanost interpretativnog dijela i završnih zaključnih napomena, ovo poglavlje objedinjuje raspravne i završne elemente u cjelovitu analitičku cjelinu. Sinteza relevantne literature i prikazanih istraživačkih pristupa pokazuje da mješoviti istraživački pristup predstavlja važan teorijski, metodološki i epistemološki pomak u suvremenim društvenim znanostima. On nastaje kao odgovor na potrebu za dubljim i integriranim razumijevanjem društvenih pojava koje se ne mogu u potpunosti objasniti ni kvantitativnim ni kvalitativnim metodama zasebno. Takav pristup uklapa se u suvremene znanstvene smjerove obilježene pluralizmom spoznaje, interdisciplinarnim povezivanjem i jačanjem praktične relevantnosti istraživanja. Glavni doprinos mješovitog pristupa proizlazi iz povezivanja različitih razina analize, od empirijskih pokazatelja do subjektivnih interpretacija. Time se otvara prostor za izgradnju istraživačkih modela koji povezuju statističke obrasce s iskustvenim značenjima i kombiniraju objektivne i subjektivne dimenzije društvenih fenomena. Ovakva epistemološka fleksibilnost omogućuje istraživačima da druš-

tvenu stvarnost promatraju istodobno kroz strukture i kroz značenja te da na temelju tih uvida oblikuju teorijski utemeljene i empirijski bogate interpretacije.

Istodobno, mješoviti pristupi otvaraju i niz etičkih i metodoloških pitanja. Integracija podataka zahtijeva jasnu teorijsku logiku, dosljednost u planiranju i transparentnu analitičku proceduru. Uspješna primjena podrazumijeva i reflektivnost istraživača, osobito u pogledu njegove uloge u konstrukciji podataka i interpretaciji nalaza. Neprecizno definirane veze između faza ili nedostatak teorijske koherentnosti može dovesti do fragmentiranih rezultata i umanjiti znanstvenu vrijednost istraživanja.

U hrvatskom kontekstu mješoviti se pristupi sve češće prepoznaju kao vrijedan metodološki okvir, no njihova je primjena još uvijek u razvoju. Iako postoje primjeri uspješnih integrativnih istraživanja u području obrazovnih politika, psihologije, javnog zdravstva i civilnog društva, daljnji napredak zahtijeva unaprjeđenje metodološke edukacije, institucionalnu podršku i razvoj istraživačke infrastrukture. Posebno je važno jačati kulturu interdisciplinarnosti i metodološkog dijaloga kako bi se potaknula šira primjena mješovitih pristupa.

Mješoviti pristup ne predstavlja samo tehnički skup postupaka, nego i način promišljanja društvene stvarnosti. Primjena toga pristupa usmjerava istraživače na integraciju kvantitativnih i kvalitativnih uvida, na izgradnju teorijski utemeljenih interpretacija te na uspostavljanje koherentnog dijaloga između različitih izvora podataka. U tom smislu mješoviti pristup predstavlja važan iskorak prema metodološkoj otvorenosti, disciplinarnoj suradnji i većoj društvenoj relevantnosti suvremenih istraživanja. Zaključno, integracija kvantitativnih i kvalitativnih pristupa omogućuje stvaranje cjelovitijih, dubljih i metodološki dosljednijih spoznaja o društvenim procesima. Snaga mješovitog pristupa očituje se u sinergiji brojčanih pokazatelja i interpretativnih uvida, što omogućuje analitički bogatije i višedimenzionalno tumačenje čovjeka i društvenih odnosa.

Literatura

- Bežovan, Gojko. »Struktura civilnog društva u Hrvatskoj«. *Politička misao* 39 (2002), br. 1: 63-87.
- Bryman, Alan. *Social Research Methods*. Oxford: Oxford University Press, 2001.
- Bryman, Alan. »Barriers to integrating quantitative and qualitative research«. *Journal of Mixed Methods Research* 1 (2007), br. 1: 8-22.
- Canetti, Elias. *Masa i moć*. Zagreb: Grafički zavod Hrvatske, 1984.

- Corbetta, Piergiorgio. *Metodologija društvenih znanosti*. Zagreb: Naklada Jesenski i Turk, 2022.
- Creswell, John W.; Plano Clark, Vicki L. *Designing and Conducting Mixed Methods Research*. 3. izd. Thousand Oaks: Sage, 2018.
- Čolić, Slaven. »Slobodno vrijeme društvenih grupa«. *Revija za sociologiju* 16 (1986), br. 1-4: 121-129.
- Durkheim, Émile. *Pravila sociološke metode*. Zagreb: Naklada Jesenski i Turk, 2014.
- Fetters, Michael D.; Curry, Leslie A.; Creswell, John W. »Achieving integration in mixed methods designs«. *Annals of Family Medicine* 11 (2013), br. 6: 557--565.
- Gomm, Roger. *Social Research Methodology: A Critical Introduction*. 2. izd. New York: Palgrave Macmillan, 2008.
- Gronow, Jukka. *Sociologija ukusa*. Zagreb: Naklada Jesenski i Turk; Hrvatsko sociološko društvo, 2000.
- Halmi, Aleksandar. *Sociološke teorije: klasici i suvremeni pravci*. Zagreb: Golden marketing- Tehnička knjiga, 2008.
- Halmi, Aleksandar. *Metodologija društvenih istraživanja*. Zagreb: Naklada Jesenski i Turk, 2022.
- Hodžić, Ana. »Vrijednosne orijentacije društvenih grupa«. *Revija za sociologiju* 16 (1986), br. 1-4: 67–73.
- Janković, Josip. »Teorijska promišljanja o obitelji«. *Društvena istraživanja* 4 (1995), br. 4-5: 433-449.
- Johnson, R. Burke; Onwuegbuzie, Anthony J. »Mixed Methods Research: A Research Paradigm Whose Time Has Come«. *Educational Researcher* 33 (2004), br. 7: 14-26.
- Jurić, Josip. *Metodologija društvenih znanosti*. Zagreb: Školska knjiga, 2006.
- Kamenov, Zvonko; Huić, Andrea; Penezić, Zrinka. »Primjena mješovitih metoda u hrvatskoj psihologiji«. *Psihologijske teme* 28 (2019), br. 2: 273-292.
- Katunarić, Vjeran. »Vrijednosni aspekti planiranja – prihvaćanje novih društvenih grupa«. *Revija za sociologiju* 8 (1978), br. 1-2: 46-53.
- Katunarić, Vjeran. »O tranziciji i staroj strukturi društvene moći«. *Društvena istraživanja* 4 (1995), br. 2-3: 265-271.
- Kodrnja, Jelena. *Umjetnik u društvenom kontekstu*. Zagreb: Zavod za kulturu Hrvatske, 1985.
- Krištofić, Branko. »Društvene grupe i zadovoljstvo poslom«. *Revija za sociologiju* 16 (1986), br. 1-4: 31-40.
- Lamza Posavec, Vesna. *Kvalitativna metodologija: temeljna obilježja i teorijski pristupi*. Zagreb: Institut za društvena istraživanja, 2002.
- Lamza Posavec, Vesna. *Metodologija društvenih istraživanja: temeljni uvidi*. Zagreb: Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, 2021.

- Lay, Vladimir. »Kvalitet svakidašnjeg života društvenih grupa: neki osnovni materijalni pokazatelji«. *Revija za sociologiju* 16 (1986), br. 1-4: 19-29.
- Mastilica, Miroslav. »Zdravstvene nejednakosti: društvena stratifikacija, zdravlje i zdravstvena zaštita (I.)«. *Revija za sociologiju* 24 (1993), br. 3-4: 163-181.
- Matić, Dražen. »Nacija i 'nove demokracije'«. *Erasmus* 7 (1994), br. 1: 40-45.
- Merton, Robert K. *Društvena teorija i društvena struktura*. Zagreb: Školska knjiga, 1998.
- Mertens, Donna M. *Research and Evaluation in Education and Psychology*. 4. izd. Thousand Oaks: Sage, 2015.
- Milas, Goran. *Istraživačke metode u psihologiji i drugim društvenim znanostima*. Jastrebarsko: Naklada Slap, 2009.
- Mijatović, Antonija. »Obitelj i poremećaji socijalnog konteksta«. *Društvena istraživanja* 4 (1995), br. 4-5: 465-485.
- Oliveira-Roca, Marija. »Demografska struktura i prostorna pokretljivost društvenih grupa«. *Revija za sociologiju* 16 (1986), br. 1-4: 131-144.
- Sekol, Ivana; Maurović, Ivana. »Miješanje kvantitativnog i kvalitativnog istraživačkog pristupa u društvenim znanostima – miješanje metoda ili metodologija?«. *Ljetopis socijalnog rada* 24 (2017), br. 1: 7-32.
- Socijalna struktura i kvaliteta života u Hrvatskoj: zbornik radova*. Zagreb: Institut za društvena istraživanja, 1991.
- Štambuk, Mirko. »Neka obilježja seoskog socijalnog prostora«. *Revija za sociologiju* 20 (1989), br. 1-2: 121-128.
- Šučur, Zoran. »Grad i marginalne grupe: problemi realizacije specifičnih ekoloških uvjeta života«. *Defektologija* 30 (1994), br. 1: 83-93.
- Teddle, Charles; Tashakkori, Abbas. *Foundations of Mixed Methods Research*. Thousand Oaks: Sage, 2009.
- Uvod u socijalnu psihologiju: europske perspektive*. Jastrebarsko: Naklada Slap, 2003.
- Vlahović, Sanja; Mihanović, Dino. »Mješoviti pristupi u istraživanjima obrazovnih politika u Hrvatskoj«. *Revija za sociologiju* 52 (2022), br. 1: 145-166.
- Weber, Max. *Protestantska etika i duh kapitalizma*. Zagreb: Naprijed, 1989.
- Zvonarević, Mirko. *Socijalna psihologija*. Zagreb: Školska knjiga, 1985.

Suzana Gabud

Mixed Research approach in Social Sciences: Theoretical Framework, Design and Application

The mixed research approach is increasingly recognized as an important methodological framework within the social sciences. By integrating quantitative and qualitative methods, it enables a deeper and more comprehensive understanding of complex social phenomena. This paper outlines the theoretical and epistemological foundations of mixed research approaches, their historical development, the typology of research designs, as well as the specific advantages and challenges associated with their application. Particular attention is given to the Croatian context, where mixed approaches are present but still insufficiently developed. The paper also discusses the potential for their broader implementation in social research and in the development of public policy.

Keywords: mixed research approach, social research methodology, quantitative approach, qualitative approach, integration